

PRIKAZ KNJIGE (BOOK REVIEW): K. Popović, *Loan Loss Provisions in Alternative Banking Landscapes*, (2024)

Nikola Fabris¹, e-mail: nikola.fabris@ekof.bg.ac.rs

Uvod

Knjiga *Loan Loss Provisions in Alternative Banking Landscapes* proizašla je kao rezultat istraživačkog rada dr Ksenije Popović. Izdavač knjige je renomirani Koruški institut za visoke studije. Receptenti knjige su: Robert Holzmann, guverner Banke Austrije i Reinhard Neck profesor na Fakultetu za ekonomske i društvene nauke, **Alpe – Adrija Univerziteta u Klagenfurtu**.

Razumevanje knjige zahteva kratak osvrt na velike promene koje je evropski bankarski sektor doživeo od početka pada Berlinskog zida do Svetske finansijske krize. U relativno kratkom vremenskom razdoblju od svega nekoliko decenija, evropsko bankarstvo se potpuno promenilo. Na zapadu Evrope bankarski sektor prelazi put od rasta do kontrakcije, od slobodnog delovanja tržišta do državne regulacije, od atraktivnog poslodavca do otpuštanja radnika, od rasta novih kredita do opterećenosti toksičnom aktivom. U isto vreme, na istoku Evrope bankarski sektor prelazi put od državno-planskog do komercijalnog ustrojstva, od izolacije do potpune otvorenosti, od velikih novčanih priliva sa zapada Evrope do velikih novčanih odliva ka zapadu Evrope.

Ksenija Popović, autorka knjige, ima više od dve decenije radnog iskustva u uglednim finansijskim institucijama u nekoliko zemalja. Kao neko ko je u toku Svetske finansijske krize bio zaposlen u bankarskom sektoru kao u epicentru finansijskih potresa koji su se širili među zemljama, autorka je bila inspirisana da istraži spoj makroekonomije i finansija u regionu jugoistočne Evrope (JIE) kojem pripada, u periodu nakon Svetske ekonomske krize. Jedan od razloga ove krize bio je neadekvatan iznos rezervisanja koje banke izdvajaju za pokriće očekivanih gubitaka u naplati problematičnih potraživanja (na engleskom: loan loss provisions). Region JIE je posebno interesantan jer obuhvata zemlje članice Evropske unije (EU) (od toga su neke i članice evrozona) i zemlje koje su u statusu kandidata za članstvo u EU. Istovremeno, ovaj region je i izazovan za empirijsku analizu, zbog nedovoljno dugih vremenskih serija, gepova u podacima i nedovoljne frekventnosti podataka.

¹ Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Kamenička 6, 11000 Beograd, Srbija

Sadržaj knjige

Knjiga započinje opštim uvodom (poglavlje 1), nakon koga sledi istorijski pregled reformi bankarskih sektora u JIE (poglavlje 2). Drugo poglavlje odvojeno prati reforme u bankarskim sektorima ekonomija u tranziciji – tj. bivše Jugoslavije, Bugarske, Rumunije i Albanije – u odnosu na reforme u bankarskim sektorima Grčke i Kipra. Poglavlje 2 završava pregledom dostignutih nivoa tranzicije posmatranih bankarskih sektora i prema tome razlikuje dva pod-regiona: članice EU i Zapadni Balkan. Ovo je bitno jer se empirijska istraživanja koja slede bave komparativnim analizama nalaza za ova dva pod-regiona.

U poglavlju 3, osnovni fokus je na rezervama za gubitke po kreditima i razvoju relevantnih bankarskih regulativa, kojima su uvek prethodile velike debate i diskusije. Izazovi u knjigovodstvenom obuhvatu i praćenju rezervi za gubitke po kreditima su opisani na kraju ovog poglavlja.

Sledeća dva poglavlja, 4 i 5, predstavljaju dve originalne studije sa opširnim pregledom relevantne literature. U poglavlju 4, istraživanje obuhvata panel od 134 komercijalne banke koje posluju u zemljama JIE radi analiziranja razlika u ponašanju rezervi za kreditne gubitke između EU članica i Zapadnog Balkana, domaćih i stranih banaka, kao i između diskrecione i nediskrecione komponente rezervi za gubitke po kreditima. Rezultati istraživanja sprovedenih u poglavlju 4 služe kao motivacija za empirijsku studiju predstavljenu u poglavlju 5, gde je fokus na makroekonomiji. Preciznije, drugo empirijsko istraživanje predstavlja makro-finansijski stres test sa ciljem utvrđivanja reakcije kreditnog rizika na simulirane makroekonomske šokove u ekonomijama JIE. Poslednje, poglavlje 6 izvlači zaključke iz sprovedenih istraživanja.

Kritički osvrt. Istraživačka pitanja koja se obrađuju u knjizi su još uvek otvorena debata, a reference koje se koriste pravilno pokrivaju akademsku literaturu. Osim toga, vidljiv je uticaj empirijskih i teoretskih dela pojedinih autora, kao što su Brunnermeier (2009), Bouvatier, Lepetit i Strobel (2014), Bouvatier i Lepetit (2012), Bonin i Košak (2013), kao i Pool, de Haan i Jacobs (2015).

U poglavlju 4, autorka koristi dinamičke mikro panele podataka koji obuhvataju komercijalne banke uz finansijske i makroekonomske varijable u JIE od 2010. do 2017. godine, kako bi utvrdila: (i) Da li postoje očigledne razlike u praksama rezervisanja između komercijalnih banaka u zemljama članicama EU JIE i onih na Zapadnom Balkanu, s obzirom na ekonomske asimetrije između ovih regiona? (ii) Da li su rezervisanja za gubitke po kreditima u komercijalnim bankama prociklična, upućujući na promenljivost kreditnog rizika tokom ekonomskog ciklusa? (iii) Da li banke koriste rezervisanja za gubitke po kreditima da signaliziraju svoju snagu, upravljaju kapitalom i/ili zaradom?

Poseban doprinos knjige predstavljaju dve empirijske studije. Prva studija se oslanja na diferencijalni GMM metod u dva koraka (na engleskom: two-step difference GMM) koji su razvili Arellano i Bond (1991). Metod je jasno predstavljen, a robusnost nalaza proverena je korišćenjem i dodatnih estimatora, sistemskog GMM metoda u dva koraka i OLS metoda. Podaci su veoma pažljivo analizirani, na primer autorka se na metodičan način bavi ekstremnim odstupanjima, tj. autlajerima, kako bi se izbegla pristrasnost u procenama efekata od interesa. Pored toga, rezultati deskriptivne statistike i korelacija brižljivo su komentarisani i često upoređivani sa relevantnim rezultatima iz sličnih empirijskih studija drugih autora. Pregled i tumačenje rezultata modelskih procena dato je i između pod-regiona i unutar pod-regiona. Pohvalno je i da su nalazi upoređivani sa nalazima sličnih empirijskih studija drugih autora.

U drugoj empirijskoj studiji, u poglavlju 5, fokus se premešta sa pojedinačnih komercijalnih banaka na pojedinačne ekonomije. Istraživački cilj je usmeren na bolje razumevanje interakcija između negativnih šokova povezanih sa rastom BDP-a i zaposlenosti s jedne strane i kreditnog rizika sa druge strane. Korišćene vremenske serije, na bazi kojih se projektuje transmisija negativnih šokova, završavaju se u prvom kvartalu 2020 godine, tako da nenamerno koincidiraju sa početkom pandemije i stvarnim makroekonomskim šokovima. Ova studija koristi strukturni vektor autoregresije (na engleskom: structural vector autoregression, SVAR), a autorka adekvatno koristi ekonomsko-teoretsku literaturu kao podlogu za redosled varijabli u SVAR modelu. Uočljivo je da ima dosta preduzetih aktivnosti, koje prethode SVAR modeliranju. Na primer, određene vremenske serije su javno dostupne kao sezonski neprilagođene ili sa podacima viših frekvencija, koje je autorka morala da upodobi određenim tehnikama (X13 ARIMA i Chow-Lin interpolacije) pre SVAR estimacije. Pored toga, s obzriom da je stacionarnost preduslov uspešne estimacije, pojedinačne vremenske serije su prethodno transformisane da bi postale stacionarne.

Druga empirijska studija povezana je i sa nekoliko izazova, od kojih je jedan heterogenost posmatranih ekonomija. Autorka nalazi rešenje u sprovođenju istraživanja na nivou dinamičkih makro panela pod-regiona, kao i na nivou pojedinačnih ekonomija. Robusnost tako dobijenih nalaza potvrđena je ne samo menjanjem rasporeda varijabli u novom SVAR modeliranju, nego i sprovođenjem Grejndžerovog testa kauzalnosti. Drugo, korišćene vremenske serije su nejednake dužine, a neke su ekonomije izostavljene iz studije zbog potpunog nedostatka istorijskih podataka. Uostalom, to su i razlozi za relativno mali broj empirijskih studija posvećenih našem geografskom regionu.

U okviru druge studije, detaljno su objašnjeni rezultati deskriptivne statistike i analize ekstremnih vrednosti, tj. autlajera. Pohvalno je i ovde da su nalazi upoređivani sa nalazima sličnih empirijskih studija drugih autora.

Zaključak

Doprinos istraživanja koje obuhvata ova knjiga je u tome što proširuju istraživački fokus na geografske prostore van razvijenih zemalja sveta. Naime, najveći broj empirijskih studija ove tematike odnosi se na SAD i razvijeni deo Evrope. Pored toga, neki od bitnih nalaza sprovedenih istraživanja u knjizi sugerišu da banke sa nižom kapitalizacijom imaju tendenciju da koriste rezerve za kreditne gubitke za upravljanje regulatornim kapitalom; da izdvajanje rezervi za kreditne gubitke u bankama u EU članicama teži procikličnosti; te da vulnerabilnost/rezistentnost pojedinih bankarskih sektora na određene makro-ekonomske šokove treba posmatrati u širem kontekstu.

Nalazi empirijskih studija podstiču na dalje istraživanje strategija koje maksimizuju pozitivne uticaje konsolidacije bankarskog sektora i politika koje unapređuju finansijsku stabilnost u uslovima aktuelne povećane makro-ekonomske neizvesnosti. Dodatno se knjiga može preporučiti naučnim istraživačima, bankarskim supervizorima, regulatorima i potencijalnim investitorima.

Bibliografski podaci

Naziv knjige: *Loan Loss Provisions in Alternative Banking Landscapes* (u prevodu: Rezervisanja za gubitke po kreditima u alternativnim bankarskim okruženjima). Knjiga pripada Seriji radova Koruškog instituta za visoke studije, tom 22. Recezentii: Robert Holzmann i Reinhard Neck. Štampa: Peter Lang; 188 str; engleski jezik; tvrdi povež; ISBN 978-3-631-91823-4; štampano u novembru 2024. godine.

Literatura

Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *The Review of Economic Studies*, 58(2), str. 277-297.

Bonin, J., & Košak, M. (2013). *Loan/Loss Provisioning in Emerging Europe: Precautionary or Pro-Cyclical?* Weslian Economics Working Papers 2013-010. Weslian University, Department of Economics.

Bouvatier, V., & Lepetit, L. (2012). Provisioning Rules and Bank Lending: A Theoretical Model. *Journal of Financial Stability*, 8(1), 25-31.

Bouvatier, V., Lepetit, L., & Strobel, F. (2014). Bank Income Smoothing, Ownership Concentration and the Regulatory Environment. *Journal of Banking and Finance*, 41, pp. 253-270.

Brunnermeier, M. (2009). Deciphering the Liquidity and Credit Crunch 2007-2008. *Journal of Economic Perspectives*, 23(1), str. 77-100.

Pool, S., de Haan, L., & Jacobs, J. (2015). Loan Loss Provisioning, Bank Credit and the Real Economy. *Journal of Macroeconomics*, 45, 124-136.

Popović, K. (2024). *Loan Loss Provisions in Alternative Banking Landscapes* (Tom. Schriftenreihe des Kärntner Instituts für Höhere Studien, Vol. 22). Peter Lang.